

Date: 21st June-2025

**TANQIDIY PEDAGOGIKANING ASOSIY TAMOYILLARI VA UNING
ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDAGI ROLI**

Ikromova Sitora Akbarovna
Osiyo xalqaro universiteti dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada tanqidiy pedagogikaning nazariy asoslari, uning asosiy tamoyillari hamda zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Paulo Freire tomonidan asos solingan tanqidiy pedagogika g'oyalarining dolzarbligi, ta'limda ijtimoiy adolat va tenglikni qaror toptirishdagi roli yoritiladi. Shuningdek, O'zbekiston ta'lim tizimida tanqidiy pedagogik yondashuvlarni tatbiq etish istiqbollari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: tanqidiy pedagogika, ijtimoiy adolat, erkinlik, emancipatsiya, tanqidiy fikrlash, demokratik ta'lim.

Kirish

Tanqidiy pedagogika – bu shunchaki o'quv jarayonini tashkil etish metodikasi emas, balki jamiyatdagi ijtimoiy, siyosiy va madaniy tengsizliklarni tan olish va ular bilan kurashishga qaratilgan pedagogik yondashuvdir. Bu yo'nalish XX asrning ikkinchi yarmida braziliyalik pedagog Paulo Freire tomonidan shakllantirilgan. Uning "Zulm ostidagi sinfning ta'limi" ("Pedagogy of the Oppressed") asari tanqidiy pedagogikaning asosiy nazariy manbalaridan biridir. Freirega ko'ra, ta'lim nafaqat bilim berish, balki insonni erkin fikrlaydigan, ongli va ijtimoiy faol shaxsga aylantirish vositasi bo'lishi kerak.

Asosiy qism

Tanqidiy pedagogikaning asosiy tamoyillari

1. **Tanqidiy ongni shakllantirish:** Tanqidiy pedagogika o'quvchilarning voqelikni tanqidiy idrok etish qobiliyatini rivojlantirishga intiladi. Bu tamoyil o'quvchini shunchaki bilim oluvchi emas, balki faol ijtimoiy subyekt sifatida shakllantirishni ko'zda tutadi.

2. **Dialogik ta'lim:** Freire ta'limni monologik emas, dialogik jarayon sifatida tasvirlaydi. Ustoz va o'quvchi o'rtasida tenglik asosidagi muloqot bilim yaratuvchisiga aylanadi.

3. **Ijtimoiy adolat va tenglik:** Tanqidiy pedagogika ta'limda ijtimoiy tengsizliklarga qarshi turadi, diskriminatsiya, irqchilik, gender tengsizligi kabi muammolarga qarshi faol pozitsiyani ilgari suradi.

4. **Erkinlik va emansipatsiya (ozodlikka erishish):** Ta'lim shaxsni ijtimoiy ong va erkinlik sari yo'naltiruvchi vosita sifatida ko'riladi. O'quvchi o'zining ijtimoiy holati, huquqlari va imkoniyatlarini anglash orqali ijtimoiy emancipatsiyaga erishadi.

5. **Amaliy faoliyatga yo'naltirilganlik:** Tanqidiy pedagogika o'quvchini passiv bilim oluvchiga emas, balki faol o'zgartiruvchiga aylantirishga qaratilgan. Bilim ijtimoiy hayotda amalda qo'llanishi kerak.

Zamonaviy ta'lim tizimida tanqidiy pedagogikaning roli

Date: 21st June-2025

Zamonaviy globallashuv sharoitida ta'lim tizimi faqat me'yoriy bilim berish bilan cheklanmay, shaxsni kompleks rivojlantirish, uni tanqidiy fikrlovchi, ijtimoiy mas'ul inson sifatida tarbiyalash zaruriyatini tug'diradi. Aynan tanqidiy pedagogika bu ehtiyojga javob bera oladigan yondashuvdir.

O'zbekiston ta'lim tizimida tanqidiy pedagogik g'oyalarni bosqichma-bosqich joriy etish orqali quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- O'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish.
- Dars jarayonini faollashtirish, o'quvchining subyektivligini oshirish.
- Ijtimoiy tenglik, inklyuzivlik va demokratik qadriyatlarni ta'lim muhitiga tatbiq qilish.

Tanqidiy pedagogika shuningdek, PISA, TIMSS kabi xalqaro baholash dasturlarida talab qilinayotgan yuqori darajadagi tafakkur ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Tanqidiy pedagogika zamonaviy ta'limda shaxsni faollashtirish, tanqidiy fikrlash, ijtimoiy adolat va insoniylik g'oyalarini mustahkamlashga xizmat qiladigan kuchli nazariy va amaliy asosga ega yondashuvdir. Paulo Freire tomonidan asos solingan bu yo'nalish hozirgi global va mahalliy muammolar fonida o'z dolzarbligini yo'qotmagan. O'zbekiston ta'lim tizimida ham tanqidiy pedagogika tamoyillarini joriy etish orqali ijtimoiy ongli, faol va o'zgaruvchan shaxsni tarbiyalashga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ravshanovich, A. O. HISSIY ZO 'RIQISHLAR VA OBSESSIYALARDAN XALOS BO 'LISH USULLARI VA TAVSIYALAR. *ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 10-ҚИСМ*, 87.
2. Ravshanovich, A. O. (2024). O 'RTA OSIYO MUTAFAKKIRLARINING TIBBIYOT VA PSIXOLOGIYA SOHASIDAGI NAZARIYALARI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(28), 85-91.
3. Sattorovich, E. Z. (2024). O 'SMIRLARDA SUITSIDIAL HOLATLARNI KELITIRIB CHIQRUVCHI IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK OMILLAR. *PEDAGOG*, 7(5), 31-37.
4. Sattorovich, E. Z. (2024). SUD PSIXOLOGIK EKSPERTIZASI TARIXI RIVOJLANISH JARAYONI BOSQICHLARI. *PEDAGOG*, 7(4), 306-313.
5. Hikmatovna, M. N. (2023). Tarbiyaning Maqsad Va Vazifalari. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 386-388.
6. Mahmudova, N. H. (2023). Influence of family environment on personal socialization. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(10), 440-446.
7. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). Ta'lim jarayonida boshlang'ich sinflarda texnologiya fanini o'qitish muammosining yoritilish mazmuni. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 200-206.
8. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). THE SIGNIFICANCE OF EDUCATIONAL TRAINING IN PRIMARY CLASSES. *МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И*

Date: 21st June-2025

ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 439–447.

9. Jo‘Rayeva, D. O. (2024). EDUCATIONAL VIEWS OF PEDAGOGUES TOWARDS THE ENVIRONMENT. *Экономика и социум*, (4-1 (119)), 194-197.

10. Oktamovna, J. R. D. (2025). BO ‘LAJAK TARBIYACHILAR VA PEDAGOGLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA BAHOLASH MEKANIZMLARI. *Recent scientific discoveries and methodological research*, 2(2), 104-110.

11. Tursunovna, B. G. (2024). UPDATING AND CONDUCTING THE QUALITY OF PRIMARY EDUCATION ON THE BASIS OF MODERN METHODS. In *Forum for Linguistic Studies* (Vol. 6, No. 1, pp. 242-248).

12. Baxronova, G. T. (2024). EGRA AND EGMA INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAMS AND TEACHING PRIMARY CLASS STUDENTS TO THINK INDEPENDENTLY THROUGH THEM. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 12(2), 152-154.

13. Tursunovna, B. G. (2024). EGMA TADQIQOTI O ‘QITISH VA TA’LIM Olish SHAROITLARINI O ‘RGANISH XALQARO TADQIQOTI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 12(2), 146-148.

14. Камилова, Н. Г. (2008). Совершенствование процесса ресоциализации как важное условие эффективной социальной адаптации и интеграции в социум воспитанников пенитенциарных заведений. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*, 6, 285-288.

15. Камилова, Н. Г. (2009). Психологические особенности ресоциализации подростков–воспитанников специализированных учебных заведений для трудновоспитуемых. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*, 7, 404-407.

16. Toyirova, D. S. (2024). KICHIK MAKTAB YOSHDAGI O ‘QUVCHILARDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KO ‘NIKMALARINI TARBIYALASHNING MAZMUNI. *SCHOLAR*, 2(5), 106-114.

17. Sattorovna, T. D. (2025). KICHIK YOSHDAGI O ‘QUVCHILARDA RAQAMLI SAVODXONLIK KO ‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING USULLARI. *IMRAS*, 8(2), 101-104.

18. Sobirovna, S. Y. (2022). PEDAGOGNING KREATIVLIGI BOLALAR IJODIY RIVOJLANISHINING ZARUR SHARTI. *PEDAGOGS jurnali*, 1(1), 219-220.

19. Сайфуллаева, Н. Б. (2023). РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ КОМПЬЮТЕРНЫМ НАУКАМ. *Universum: технические науки*, (4-1 (109)), 41-43.

20. Абдуллаева, Д. У. (2018). ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ ДЕТЕЙ. In *Развитие интеллектуально-творческого потенциала молодежи: из прошлого в современность* (pp. 335-336).

21. Абдуллаева, Д. У. (2016). СУЩНОСТИ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ ПРОЦЕССА СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*, (5-6), 64-66.

Date: 21st June-2025

22. Абдуллаева, Д. У., & Маткаримова, Н. Б. (2017). ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПСИХОЛОГА-ПЕДАГОГА В ИНФОРМАЦИОННОЙ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СИТУАЦИИ XXI ВЕКА. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (6-2), 127-130.
23. Абдуллаева, Д. У. (2016). Взаимодействие психолог-педагог: от парадигмы исследования к парадигме обеспечения. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (5-4), 11-13.
24. Ubaydullayevna, D. A. (2023). Establishing a relationship between a mother and a teenage child. Frontline social sciences and history journal, 3(02), 18-26.
25. Абдуллаева, Д. (2023). Оилавий тарбия бола шахси ривожланишини белгиловчи омил сифатида. Педагогика и психологии в современном образовании. <https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8963>.
26. Абдуллаева, Д. (2021). Оилада ота-она ва фарзанд муносабатларининг ўзига хослиги. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(Special issue), 226-232.
27. Abdullaeva, D., Yorqulov, R., & Atabaeva, N. (2015). Family psychology. T.: Tafakkur Bostoni.
28. Абдуллаева, Д. (2021). Оилада ота-она ва фарзанд муносабатларининг ўзига хослиги. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(Special issue), 226-232.
29. Ubaydullaevna, A. D. (2024, February). THE RELATIONSHIP OF SOCIAL PERCEPTIONS WITH PERCEPTIONS ABOUT FAMILY LIFE. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 120-123).
30. Avezov, O., & Xoliqov, S. (2024, February). TALABALAR ORASIDA YOLG'IZLIK IJTIMOY-PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA. In Международная конференция академических наук (Vol. 3, No. 2, pp. 34-41).
31. Elov, Z. (2023). СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА САМОУБИЙСТВА У ПОДРОСТКОВ С ДЕВИАНТНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (*buxdu.uz*), 40(40).
32. Elov, Z. (2023). О 'SMIRLIK DAVRI INQOROZLARINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK SABABLARI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (*buxdu.uz*), 35(35).
33. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMDA NUTQ, MULOQOT OQISH VA YOZISH MALAKALARINING SOHALARI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1), 52-62.
34. Sobirovna, S. Y. (2023). Creativity in the work of an educator. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 361-367.
35. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES" (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).

Date: 21st June-2025

36. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. Академические исследования в современной науке, 2(24), 148-152.
37. Shuhratovich, T. A. (2025). PSIXOLOGIK TESTLAR TURLARI VA ULARNI QANDAY QO'LLASH. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 8-15.
38. Abdurahmon, T. (2025). BOLALAR PSIXOLOGIYASINI O 'RGANISH ULARNING RIVOJLANISH JARAYONLARI. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 16-21.
39. Abdurahmon, T. (2025). STRESSNI EKSPERIMENTAL TAHLIL QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 51-56.
40. Abdurahmon, T. (2025). XOTIRA VA ESLAB QOLISH JARAYONLARINI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 57-62.
41. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINI EKSPERIMENTAL TADQIQ QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 1-7.
42. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA NEYROEKSPERIMENTLARNING AHAMIYATI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 14-20.
43. Abdurahmon, T. (2025). KOGNITIV PSIXOLOGIYA INSONNING ONG JARAYONLARI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 8-13.
44. Toymurodov, A. S. (2025). BOSHQARUV VA IJTIMOIIY PSIXOLOGIYA O 'ZARO ALOQASI. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 7-12.
45. Toymurodov, A. S. (2025). LIDERLIK VA RAHBARLIK PSIXOLOGIYASI. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 19-24.
46. Toymurodov, A. S. (2025). QAROR QABUL QILISH VA PSIXOLOGIK OMILLAR. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 13-18.
47. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIYADA ETIKA VA QONUNLAR: PSIXOLOGNING JAVOBGARLIGI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 265-270.
48. Akbarovna, I. S. (2024). PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARINI O'ZLASHTIRISH. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 888-893.
49. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 912-917.
50. Akbarovna, I. S. (2024). EMOTSIYALARNI TANISH, IFODALASH VA BOSHQARISH USULLARI. *Science, education, innovation: modern tasks and prospects*, 1(3), 20-25.
51. Ikromova, S. A. (2024). YOSHLAR VA PSIXOLOGIK KRIZISLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 283-288.

Date: 21st June-2025

52. Ikromova, S. A. (2024). JINSIY PSIXOLOGIYA: ERKAK VA AYOL PSIXOLOGIYASI FARQLARI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 277-282.

53. Ikromova, S. A. (2024). FREUD VA UNING PSIXOLOGIYA ILMIGA QO 'SHGAN HISSASI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 319-322.

54. Ikromova, S. A. (2024). IJTIMOIIY PSIXOLOGIYA: GURUHLAR VA IJTIMOIIY TA'SIRLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 271-276.

55. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVNING AHAMIYATI. *Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology*, 1(3), 114-119.

56. Xaqqulova, D. (2024). ABDURAHMON GO 'ZAL-YASSAVIYSHUNOS. *PEDAGOG*, 7(6), 8-15.

57. Xaqqulova, D. (2024). ADABIYOTSHUNOS OLIM ABDURAHMON GO 'ZALNING TADQIQOTLARI XUSUSIDA. *PEDAGOG*, 7(5), 548-555.

58. XAQQULOVA, D. (2023). BADIYLIK MASALALARI TADQIQIDA OLIM MAHORATI. *Наука и технология в современном мире*, 2(5), 5-11.

59. Abduvasiyevna, X. D. (2024). SO 'Z TUZILISHI VA SO 'Z YASASH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 261-266.

60. Abduvasiyevna, X. D. (2024). NUTQ MADANIYATI VA OG 'ZAKI MULOQOT. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 255-260.

61. Abduvasiyevna, X. D. (2024). MATN TAHLILI VA MAZMUNNI TUSHUNISH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 279-284.

62. Abduvasiyevna, X. D. (2024). GAP TUZILISHI VA UNING TURLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 267-272.

63. Abduvasiyevna, X. D. (2024). ONA TILIDA IMLO QOIDALARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 273-278.

